

Rijtuigenloods Den Bosch, 1981 (foto Marcel Overbeek)

In deze rubriek ditmaal aandacht voor een bijzonder industrieel monument, dat al jaren letterlijk 'buiten beeld' is: de voormalige rijtuigenloods van Den Bosch, oorspronkelijk in 1869 gebouwd als bijgebouw van het eerste station van Den Bosch. Het Bossche station met de rijtuigenloods werd ontworpen door de Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen (MES).

Het gebouw is opgetrokken in de voor die tijd typerende vakwerkstijl, met een constructie van houten balken, opgevuld met gele baksteen. Bijzonder was de toepassing van ijzeren polonceauspanten in de dakconstructie. De lichte vakwerkconstructie werd in de negentiende eeuw toegepast om stationsgebouwen, die binnen de vestingwerken werden gebouwd, in oorlogstijd snel af te kunnen breken om een vrij schootsveld te creëren.

De Bossche loods werd in 1894 verplaatst naar de Veemarktkade en daar in gewijzigde vorm in gebruik genomen als onderkomen en werkplaats voor het personeel van de Gemeentewerf. In 1920 was het gebouw in gebruik als noodschool. In de jaren zestig werd de

■ MONUMENT VAN DE MAAND

Rijtuigenloods

Den Bosch

loods in gebruik genomen door de nabijgelegen veevoederfabriek van de firma Koudijs. In oktober 1993 werd de loods afgebroken ten behoeve van een uitbreiding van de veevoederfabriek. Een aantal losse bouwdelen, waaronder houten balken, ijzeren spanten en gietijzeren consoles en kolommen werd opgeslagen op het terrein van een aannemer in Den Bosch in afwachting van een mogelijke herbouw van de remise, die echter tot nu toe niet van de grond kwam. De Gemeente den Bosch, eigenaar van de rijtuigloodsrestanten, heeft onlangs een ultieme oproep gedaan aan gegadigden, die de restanten van de loods willen overnemen. Komt er voor 1 december geen reactie binnen, dan zullen de restanten van de loods worden afgevoerd en vernietigd. ■

DECEMBER 2004

INDUSTRIA IS EEN UITGAVE VAN
STICHTING FEDERATIE INDUSTRIEEL
ERFGOED NEDERLAND (FIEN).
WWW.INDUSTRIEEL-ERFGOED.NL

INHOUD

MONUMENT VAN DE MAAND 1

AGENDA 2

NIEUWS UIT AANGESLOTEN ORGANISATIES 3

BERICHTEN 3

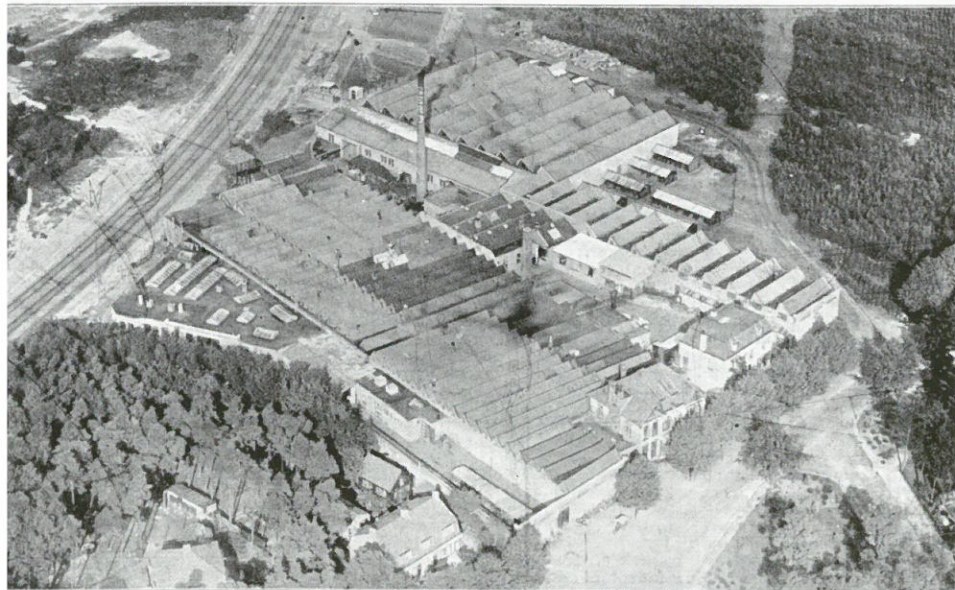
LITERATUURSIGNALERING 7

ADVERTENTIE

Nationale Maatschappij tot
Behoud, Ontwikkeling en Exploitatie
van Industrieel Erfgoed

www.boei.nl

V. Gerofabrik, Zeist (Holland)

Gero-Zilver, Zilmeta, Gero-Tin

Zeist: Gero-bestekfabriek, opname ca. 1930

■ AGENDA

Tentoonstelling *Van klinknagel tot cacao*

In het Historisch Museum Haarlem is tot 28 maart deze tentoonstelling over de industriële geschiedenis van Haarlem te bezichtigen. Haarlem kende tot de jaren zeventig van de vorige eeuw een groot aantal gerenommeerde bedrijven en industrieën. Aan het Spaarne waren vele bedrijven gevestigd, zoals bierbrouwerijen en scheepswerven. Na 1900 werd de Waarderpolder in gebruik genomen als industriegebied. Aan de Paul Krugerkade stonden de chocoladefabriek van de firma Union (nog steeds aanwezig), de koek- en biscuitfabriek van de firma van Dijk en aan de overzijde het grote complex van de scheepswerf en machinefabriek Conrad. De scheepswerf werd in 1969 opgeheven en alleen de voormalige directeursvilla herinnert nog aan het roemrijke verleden. Naast de werf Conrad was jarenlang de machinefabriek van de firma Figee gevestigd. De werf, die gespecialiseerd was in de bouw van kranen, ging in 1940 failliet en werd na een kortstondige overname door Stork in 1950 definitief gesloten. De tentoonstelling besteedt veel aandacht aan deze bedrijven, maar ook aan de geschiedenis van minder bekende bedrijven waaronder de Haarlemsche Stoomverffabriek. Enkele bedrijfspanden van deze verffabriek werden in 1928 verkocht aan chocoladefabriek Droste, die de gebouwen gebruikte voor uitbreiding van het bedrijf.

Van klinknagel tot cacao: Historisch Museum Zuid-Kennemerland, Groot Heiligland 47, Haarlem. Telefoon (023) 542 24 27.

Tentoonstelling *Zeist zilver werken*

In 2004 is het 100 jaar geleden dat de Amsterdamse zilverfabrikant Gerritsen in Zeist startte met de productie van zilver. In de jaren die volgden, ontstonden de zilverfabrieken Gero, Gerritsen & van Kempen en Sola. Deze bestekproducenten zagen direct het grote belang van vormgeving en ze namen beroemde ontwerpers als Nissen, Dick Simonis en Gustav Beran in dienst. Zo heeft 100 jaar zilverindustrie vele unieke stukken opgeleverd. *Zeist zilver werken* is een tentoonstelling die recht doet aan de belangrijke rol die de zilverindustrie voor de groei en bloei van de gemeente Zeist heeft gespeeld. Vandaar dat er naast het tonen van vele bijzondere stukken ook veel aandacht is voor de maatschappelijke rol van de zilverindustrie. In de jaren twintig werd in Zeist de fabriekswoonwijk Gerodorp gebouwd voor werknemers van de Gero-fabriek. Deze fabriekswoonwijk bestaat nog steeds.

Op de tentoonstelling worden vele soorten tafelzilver gepresenteerd, waaronder bestek, schepwerk, thee- en kofpotten, rook- en likeurstellen. Veel van dit antieke zilver is afkomstig uit particuliere collecties en musea. De bezoeker krijgt op de tentoonstelling een uitgebreid beeld van de dagelijkse gang van zaken in de zilverfabrieken honderd jaar geleden. Met behulp van historische foto's en originele bedrijfsfilms wordt getoond hoe de Zeister zilvertakman leefde en vooral werkte. Gelijktijdig met de tentoonstelling zal een boek over de geschiedenis van de Zeister zilverindustrie worden uitgegeven door Waanders-Zwolle.

Tentoonstelling *Zeist zilver werken*, in Slot Zeist, Zinzendorferlaan 1, Zeist van 12 december tot 13 maart 2005. Voor meer informatie: www.zeisterzilverwerken.nl ■

■ NIEUWS UIT DE AANGESLOTEN ORGANISATIES

Stichting Haags Industrieel erfgoed (SHIE)

De SHIE heeft op 4 november het nieuwste routeboekje in de serie langs industrieel erfgoed gepubliceerd. Dit deeltje is dit keer geheel gewijd aan de tegeltableaus van de befaamde Haagse firma Rozenburg. Rozenburg was wereldberoemd om zijn fraaie art-nouveau aardewerkproducten, zoals het eierschaalporselein. Een ander product was het tegeltableau, waarvan de productie hoogtij vierde in het tijdvak 1900-1910, het hoogtepunt van de Nederlandse art-nouveaustijlperiode. SHIE wil met het nu verschenen routeboekje *Rozenburg tegeltableaus op de kaart gezet* de Haagse tegeltableaus van Rozenburg meer bekendheid geven. Het routeboekje geeft informatie over de historische achtergrond van de Rozenburgfabriek en een beschrijving van 26 tegeltableaus, verspreid over Den Haag en Scheveningen. Deze fraaie veelkleurige tegeltableaus geven een goed inzicht in de fantastische kwaliteiten van de producten van de Rozenburgfabriek. Van de Sierkan tot het Vredespaleis en van Slagerij Blonk tot de gebouwen van de Gasfabriek: allemaal hebben ze hun plaats gekregen op de kaart in het routeboekje. Het boekje telt 16 pagina's, is in fullcolour uitgevoerd en in handzaam formaat uitgebracht, voorzien van een uitklapkaartje met de locaties van de tegeltableaus. Het routeboekje is voor € 1,80 te koop bij het Gemeentelijk Contactcentrum in het stadhuis en bij de VVV-kantoren. www.shie.nl

Stichting Industrieel Erfgoed Deventer (SIED)

In het kader van het project *Deventer Blik*, een project over de sociale geschiedenis van de allochtone werknemers in Deventer heeft de SIED onlangs een drietal publicaties uitgegeven: in *Blik op zondag en maandag* zijn persoonlijke verhalen gebundeld van oud-werknemers van de firma Thomassen & Drijver, de voormalige blikfabriek in Deventer. De verhalen bestrijken de periode 1950-1990 en zijn geïllustreerd met privé-foto's van de betrokken werknemers. Een andere publicatie is het speciaal voor dit project geschreven kinderboek *Bloedbroeders*, van de Deventer auteur Rene Berends. Het boek gaat over de belevenissen van twee Turkse jongens in Deventer, met achtergrondverhalen over hun familie, die in 1965 naar Deventer kwam om in de blikfabriek van Thomassen & Drijver te gaan werken. De SIED heeft onlangs een strategisch beleidsplan gemaakt, waarin de hoofddoelen van de stichting voor de komende jaren worden aangegeven. Een van de speerpunten in dit beleidsplan is de sociale geschiedenis van de Deventer industrie. SIED is momenteel bezig met een onderzoek naar de geschiedenis van de Deventer textiel-fabriek Ankersmit. In de loop van 2005 zal hierover een publicatie verschijnen, met mogelijk een overzichtstentoonstelling. www.sied.nl ■

■ BERICHTEN

Driesland

Grou • De arbeiderswoonwijk Oosterveld is als beschermd dorpsgezicht op de lijst van rijksmonumenten geplaatst. De woonwijk is gebouwd in de jaren twintig van de vorige eeuw tussen de Gedempte haven en de Meersweg in opdracht van de woningbouwvereniging Oosterveld. De eenvoudige bakstenen arbeiderswoningen met een kleine woonkamer en twee slaapkamers waren bestemd voor de huisvesting van arbeiders van de palletfabriek van de firma Halbertsma. De woonwijk ligt aan het Pikmeer en heeft ook een haventje, dat eveneens een beschermde status heeft gekregen.

Overijssel

Hengelo • Het Cuypersgenootschap heeft in totaal 22 bedrijfspanden, onderdeel van de Storkmachinefabrieken in Hengelo-Zuid voorgedragen voor plaatsing op de Rijksmonumentenlijst. De aanvraag, welke inmiddels procedureel in behandeling is bij de Rijksdienst voor Monumentenzorg, doorkruist het voornemen van de gemeente Hengelo om op korte termijn te beginnen met de herinrichting van het Stork-terrein. Het gemeentelijk plan, bekend onder de benaming *Hart van Zuid* houdt onder meer in de vestiging van het ROC-opleidingscentrum in het complex. De voormalige gieterijhal van Stork zou hiervoor na de renovatie als entreegebouw gaan dienen. In 2003 is een onderzoek verricht naar de monumentale waarde van alle bedrijfspanden op het fabrieksterrein van Stork en het aangrenzende terrein van de machinefabriek van de firma Dijkers. Op basis van dit onderzoek wordt een aantal bedrijfsgebouwen, waaronder de gieterijhal, aangemerkt als behoudenswaardig.

Oene, graanmaalterij met woonhuis (foto Marcel Overbeek)

Gelderland

Heteren • Begin dit jaar is de laatste nog in bedrijf zijnde smalspoorlijn voor de aanvoer van klei voor de baksteenfabricage gesloten. Het gaat om de smalspoorlijn van de steenfabriek Randwijk bij Heteren in de Betuwe. Deze ambachtelijke steenfabriek dateert in oorsprong van 1839. De smalspoortrein met kipkarren vervoerde de klei van de kleigroeve naar de fabriek. De smalspoortrein is overbodig geworden doordat de klei voortaan met een moderne hydraulische graafmachine wordt aangeleverd. De steenfabriek is gespecialiseerd in de productie van bakstenen voor de restauratiesector. Recentelijk is het bedrijf in de problemen geraakt door een verminderde afzet. Onlangs maakte het bedrijf een doorstart.

Lichtenvoorde • In het centrum van dit Achterhoekse dorp staat het monumentale betonnen fabriekscomplex van de leerlooierijfabriek van de Firma Hulshof. Dit bedrijf is al sinds 1918 op deze plaats gehuisvest. Na diverse branden, veroorzaakt door het brandgevaarlijke leerextractieproces, werd in 1930 besloten om een nieuw fabrieksgebouw te bouwen in beton om het brandgevaar tot een minimum te beperken. Ook de boven het complex uittorende watertoren is voor dit doel gebouwd. Het fabriekscomplex, gebouwd in een strakke variant van de art deco-stijl, is ontworpen door de Duitse architect D.T. Steinert. Onlangs is de restauratie van dit bijzondere industriële bouwwerk voltooid. Bij de restauratie werden de dakkoepels, het betonwerk, kozijnen en glas-in-loodwerk hersteld. Het gebouw is nog steeds in bedrijf bij de firma Hulshof en doet nu dienst als proeflooierij, laboratorium en opslagruimte. Het leerlooierijgebouw staat op de rijksmonumentenlijst.

Oene • Aan de rand van dit Gelderse dorpje, gelegen in het weidelandschap tussen het Apeldoorns kanaal en de IJssel, staat een oude maalderij uit 1926. De maalderij aan de Eperweg is sinds enkele jaren buiten bedrijf maar wordt nog gebruikt als opslagruimte. Het maalderijgebouw is onlangs voorgedragen voor plaatsing op de gemeentelijke monumentenlijst van de gemeente Epe. Het in baksteen opgetrokken maalderijgebouw, met houten kappen boven de laadbordessen vormt met het naastgelegen woonhuis een gaaf voorbeeld van een kleinschalige elektrisch aangedreven plattelandsmalderij uit het interbellum.

Utrecht

Veenendaal • In het centrum van Veenendaal staat het vervallen complex van de voormalige breifabriek Hollandia. Al meer dan 20 jaar staat het complex leeg; diverse herbestemmingsplannen leden de afgelopen jaren schipbreuk door allerlei oorzaken. Anno 2004 ligt er echter een gedegen stedenbouwkundig plan voor het centrum van Veenendaal. Volgens dit plan worden nieuwe woningen gebouwd in combinatie met culturele voorzieningen als een bibliotheek, welke naast de oude fabrieksgebouwen wordt geprojecteerd. Het oudste fabrieksgebouw van de Hollandia word gerestaureerd en krijgt een nieuwe bestemming als appartementencomplex. De latere aanbouwen, waaronder bedrijfshallen met sheddaken uit 1947 en de jaren vijftig, zullen worden gesloopt. De oude schoorsteen zal behouden blijven. Naast het oude fabrieksgebouw komt een ontsluitingsweg voor de nieuwe woonwijk met de toepasselijke naam *Wolweg*.

Zuid-Holland

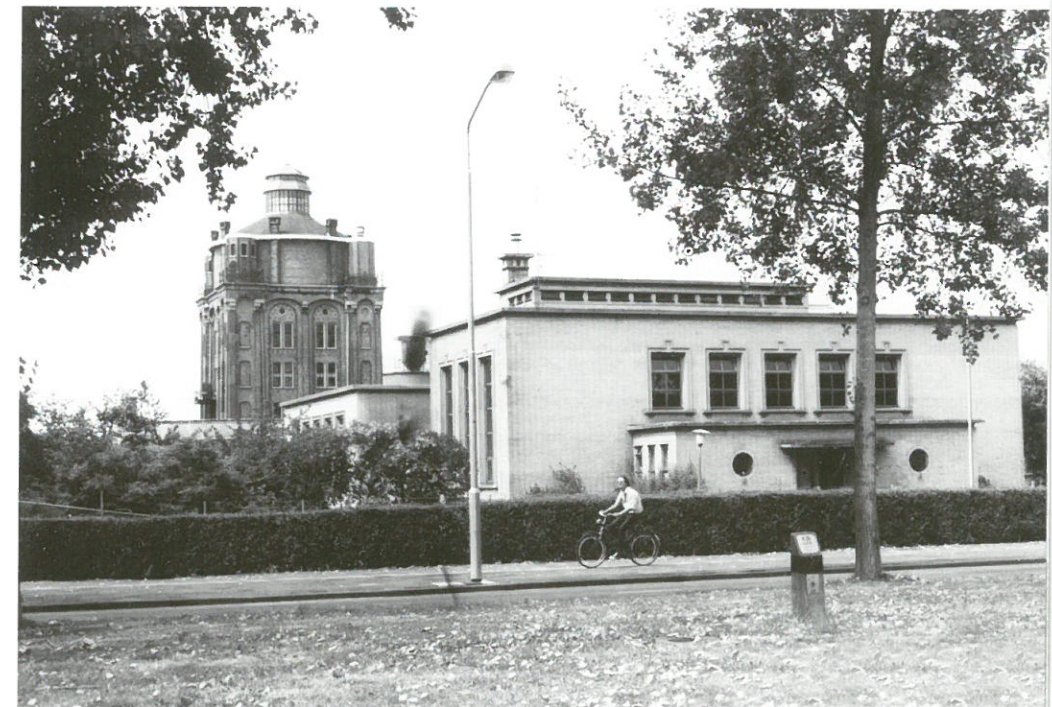
Dordrecht • De gemeente Dordrecht ontwikkelt herbestemmingsplannen voor het uitgestrekte bedrijfsterrein van het energiebedrijf Eneco. Het energiebedrijf is enkele jaren geleden vertrokken van het

terrein aan het Wantij, ten oosten van Dordrecht. Sindsdien zijn diverse bedrijfsgebouwen in gebruik genomen door kleinschalige bedrijfjes en wordt het grote kantoorgebouw van de energie-maatschappij momenteel verbouwd om als huisvesting te gaan dienen voor een gemeentelijke dienst.

Blikvanger op het terrein is de monumentale watertoren, een fraai kasteelachtig complex dat in 1882 werd gebouwd naar ontwerp van architect J.A. van der Kloes. De vierkante bakstenen toren bevat vele kamers, die vroeger dienden als huisvesting voor de medewerkers van de waterleidingmaatschappij. In 1938 werd het uiterlijk van de watertoren aangetast door de verbouwing van het reservoir, waarvoor de hoektorentjes deels moesten wijken. De Dordtse watertoren, een rijksmonument, behoort tot de oudste nog bestaande watertorens van ons land. In de toekomstplannen voor het Eneco-terrein wordt gedacht aan een bestemming als hotel voor de oude watertoren. Een tweede monumentale blikvanger op het terrein is het pompstation, een in gele baksteen opgetrokken bedrijfsgebouw uit 1941. In dit pompstation, waar alle machines nog aanwezig zijn, werd vroeger het water met behulp van kalk gezuiverd van afvalstoffen. Voor dit pand zijn nog geen concrete herbestemmingsplannen bekend.

Aan de zijde van de Noordendijk staat het complex van de voormalige elektrische centrale, nu bekend onder de naam Het Energiehuis. Voor dit bedrijfscomplex, met bouwdelen uit de periodes 1900-1940, wordt voor de toekomst gedacht aan een culturele bestemming, zoals een theater of een bibliotheek. Momenteel wordt gewerkt aan de verwijdering van asbest uit het ketelhuis van de voormalige elektrische centrale.

Rotterdam • Aan de Statenweg in de wijk Blijdorp is onlangs bij graafwerkzaamheden voor de bouw van het nieuwe station

Dordrecht, watertoren en pompstation (foto Marcel Overbeek)

voor de Randstadrail het fundament ontdekt van het oudste stoomgemaal van Nederland. Het stoomgemaal van Blijdorp werd in 1787 (!) gebouwd op initiatief van het Bataafsch Genootschap der Proefondervindelijke Wijsbegeerte, met als grote voorman de Rotterdamse horlogemaker Steven Hoogendijk. Na een eerder mislukt experiment in 1776 met een 'vuurmachine' bij de Rotterdamse Oostpoort liet het genootschap in 1787 een stoomgemaal bouwen op een stuk grond in de polder Blijdorp. In het bakstenen, torenachtige gebouw werd een uit Engeland afkomstige stoommachine met pomp geplaatst, gefabriceerd door de bekende firma Boulton & Watt. De stoommachine bemaalde de 300 ha grote polder Blijdorp en functioneerde prima. Uit metingen van de waterafvoer bleek dat het stoomgemaal een drie keer zo grote capaciteit had als de bestaande windmolen van de polder Blijdorp.

Een voorstel van het Bataafsch genootschap om de stoommachine in eigendom over te dragen aan de boeren van de polder, strandde op fel verzet, aangezien de boeren niets wilden weten van de door 'de patriotten' gebouwde machine, die spottend ook wel het 'kezendend' werd genoemd ('kezen' was de scheldnaam voor patriotten; de leden van het Bataafsch Genootschap behoorden tot deze groep). Al in 1791, na vier jaar dienst te hebben gedaan, werd het stoomgemaal Blijdorp dan ook afgebroken.

De vroegere polder Blijdorp werd in de twintiger jaren van de vorige eeuw bebouwd met woningen. De imposante bakstenen fundering van het gemaal, die nu is opgegraven, wordt zorgvuldig opgemeten en gedocumenteerd. Daarna zullen de funderingsresten worden gesloopt en helaas voorgoed onder de grond verdwijnen. ♦♦

Bussum, cacaofabriek Bensdorp (foto Marcel Overbeek)

Rijnsoude • Het behoud van de voormalige dakpannenfabriek Nieuw Werk-lust aan de Rijndijk ten westen van Alphen aan den Rijn hangt nog steeds aan een zijden draadje. De voormalige kleiwarenfabriek is al enkele jaren buiten bedrijf en het verval van de leegstaande gebouwen neemt zienderogen toe. De gemeente Rijnsoude heeft de provincie Zuid-Holland voorgesteld om een deel van de fabriekslloodsen op het terrein te slopen en het vrijkomend terrein te bestemmen voor woningbouw. Met dit plan zou er geld vrijkomen voor het herstel van het resterende fabriekscomplex. De provincie heeft bezwaren tegen dit plan en vreest dat het monumentale karakter van het gehele complex in het geding is.

Rotterdam • Het Entrepotpakhuis De Vijf Werelddelen wordt gerenoveerd. Het monumentale pakhuis, dat in 1879 werd gebouwd aan de Stieltjesstraat in Rotterdam-Zuid, heeft problemen met de fundering, waardoor scheurvorming is ontstaan in het pakhuis. Pakhuis De Vijf

Werelddelen werd in 1992 verbouwd tot appartementen, winkels en restaurants. Aangezien het slecht gaat met de exploitatie van de restaurants in het pakhuis op de begane grondverdieping, is besloten tot een restyling/verbouwing van het pakhuis. In het pand zal een exclusief culinair fast-foodcentrum worden gevestigd.

Noord-Holland

Amsterdam • Aan de oostzijde van Amsterdam staat verscholen in het Flevopark een van de minder bekende industriële monumenten van de hoofdstad: het voormalige Overamstelsch Poldergemaal. Dit voormalige stoomgemaal in neorenaissancestijl werd in 1894 gebouwd voor de afwatering van oostelijk Amsterdam op het Nieuwe Diep. Het gemaal is sinds enkele jaren buiten bedrijf. De Stichting Splendor in Amsterdam heeft zich het lot aangetrokken van het gemaal en wil in het pand een voor een breed publiek toegankelijk conferentie-/congres-/kunstencentrum vestigen.

Bussum • Het fabriekscomplex van de voormalige cacaofabriek van de firma Bensdorp in Bussum zal waarschijnlijk een nieuwe bestemming krijgen. De huidige eigenaar van het complex, het Zwitserse concern Barry Callebaut is in onderhandeling met de woningbouwvereniging AM Wonen en projectontwikkelaar Patio Ontwikkeling over de aankoop van het fabriekscomplex. Op het ca. 1,2 ha grote fabrieksterrein aan de spoorlijn naar Hilversum willen Patio en AM Wonen de oudste bouwdelen van de fabriek renoveren, in combinatie met nieuwbouw op het terrein. De cacaofabriek van Bussum is in 1884 gesticht door dr. Fock; in 1926 werd de fabriek overgenomen door de firma Bensdorp uit Amsterdam. Het fabriekscomplex is in de loop der jaren sterk verbouwd en uitgebreid, maar de oudste bouwdelen in rijke neorenaissancestijl zijn nog goed herkenbaar.

Het Amsterdamse architectenbureau J. van Stigt gaat een onderzoek doen naar de mogelijkheden voor de renovatie van de fabrieksgebouwen. Dit architectenbureau heeft ervaring op het gebied van restauratie en herbestemming van industriële monumenten, zoals de graan-silo aan het Westerdok en de entrepot-pakhuizen in Amsterdam.

Zaandam • Het voormalige rijstpakhuis Batavia, onderdeel van de beroemde Zaanwand in Wormerveer, zal worden verbouwd tot wooncomplex met twintig appartementen. Pakhuis Batavia is in 1907 gebouwd direct naast de rijstpellerij Hollandia. Het pakhuis is onlangs aangewezen als rijksmonument. Het pakhuis is het laatste bedrijfspand in de Zaanwand dat gerestaureerd zal worden.

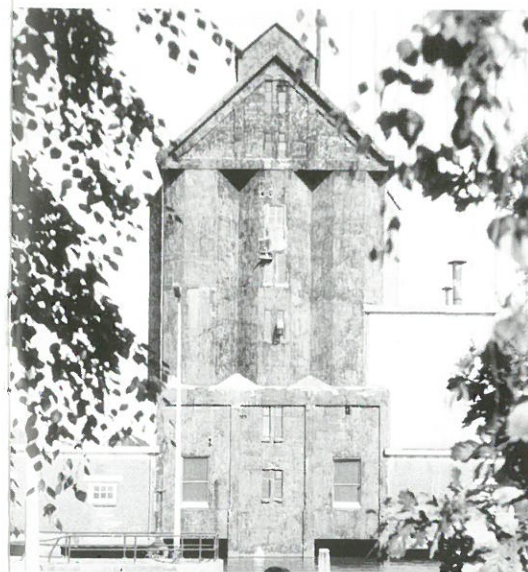
Zeeland

Arnhemuiden • De gemeente Middelburg heeft de voormalige scheepswerf Meer-man in Arnhemuiden voorgedragen als rijksmonument. De gemeente heeft de werf, die als sinds 1987 buiten bedrijf is,

gekocht voor het symbolische bedrag van € 1,—. De oude scheepswerf zal na restauratie gaan functioneren als werkende scheepswerf, waarbij de restauratie van de Hoogaars, een typisch lokaal visserschip, centraal zal staan.

Noord-Brabant

Tilburg • In 1919 begon het 'scheepvaartverleden' voor Tilburg met de aanleg van het Wilhelminakanaal. Dit kanaal gaf Tilburg een waterverbinding met de Bergse Maas. In het begin was de Goirke Kanaaldijk ten noorden van Tilburg het voorlopige eindpunt en werd hier de eerste Tilburgse haven aangelegd. Later, in 1923, werd het kanaal doorgetrokken tot aan de oostzijde van Tilburg. Aan de Goirke Kanaaldijk herinnert een bakstenen havenloods nog aan de beginperiode van de Tilburgse haven. De loods werd in 1919 gebouwd door de Hanze Stoombootmaatschappij als opslagloods voor beurtgoederen. In 1970 werd de loods overgenomen door een garagebedrijf, dat het gebouw tot voor kort als opslagruimte gebruikte. De eigenaar heeft plannen om de havenloods op te knappen en weer in de oude staat terug te brengen. ■

Deventer, graansilo (foto Marcel Overbeek)

■ LITERATUURSIGNALERING

Egmond, Rosalie van

Gero: zilver voor het volk

In deze publicatie wordt de geschiedenis beschreven van de Gero-fabriek in Zeist, een van de bekendste Nederlandse producenten van tafelbestek en servies. De Gero-fabriek werd in 1912 opgericht vanuit de firma M.J.Gerritsen & Co. Het bedrijf maakte op grote schaal bestekcouverts van zilver en tin voor een grote groep consumenten. Vormgevers van naam ontwierpen voor Gero fraaie tafelvvoorwerpen van zeer hoge kwaliteit. In 1974 werd de fabriek in Zeist gesloten en de productie voor een deel overgebracht naar de nevenvestiging in het Drentse Nieuw Weerdinge. In 1984 werd Gero overgenomen door de grote concurrent Koninklijke Van Kempen en Begeer in Zoetermeer en daarmee verdween definitief de bedrijfsnaam Gero als zelfstandig merk.

In deze publicatie, verschenen als tentoonstellingscatalogus, wordt de meeste aandacht besteed aan de rijke productie van tafelvvoorwerpen die Gero heeft voortgebracht van 1912 tot 1984, de technische ontwikkelingen in de vervaardiging van bestek en de rol van de vormgevers die voor Gero ontwerpen hebben gemaakt. Het eerste deel van het boek is gewijd aan de bedrijfsgeschiedenis van Gero, met onder meer aandacht voor de bouw van Gerodorp, een van de zeldzame voorbeelden van fabrieksdorpen in Nederland.

Het boek is fraai vormgegeven en voorzien van vele zwart-wit en kleurenopnamen, waaronder opnamen van historische verkoopbrochures met afbeeldingen van bestek.

Rotterdam, uitgeverij 010, 2003. 112 blz., ill. : 30 cm. ; samenvatting in het Engels.

ISBN 90-6450-373-3. Prijs € 29,50

Loeff, K

Silogebouwen van graan- en veevoederbedrijven in Nederland

Baalman, D

Stukken en brokken: silo's in Overijssel

Zwolle, provincie Overijssel, 2004. 56 blz., ill., krtn.

In het kader van het zogenaamde reanimatieprogramma voor industrieel Erfgoed van de Provincie Overijssel zijn in oktober bovenstaande rapporten verschenen. De rapporten zijn gepubliceerd naar aanleiding van een studie in het kader van het Belvédèreproject *Lege silo's – nieuwe vulling*, een samenwerkingsproject tussen de provincie Overijssel, de Rijksdienst voor de Monumentenzorg en het Oversticht. In *Silogebouwen van graan- en veevoederbedrijven in Nederland* beschrijft Karel Loeff de ontwikkeling van de silobouw in Nederland, de technische ontwikkelingen in de graanindustrie en een inventarisatieoverzicht van nog bestaande silogebouwen in Nederland. Aansluitend geeft Loeff een aantal criteria voor het behoud van cultuurhistorisch waardevolle silogebouwen.

In het rapport *Stukken en brokken*, geeft architectuurhistoricus Dirk Baalman van het Oversticht een beeld van het bestaande Overijsselse silobestand, met een beschrijving van ca. vijftig silo- en graanmaaldertijen. Ook in dit rapport wordt een aantal criteria voor behoud van silogebouwen gegeven. Beide rapporten zijn rijk voorzien van kleurenopnamen van de geïnventariseerde silogebouwen. ■■

TILBURG. WILHELMINA KANAAL.

Tilburg, Wilhelminakanaal met havenpakhuis (ansichtkaart 1930)

Jansen & Tilanus*Vriezenveen, Holland*

In 1860 stichtten de ondernemers W.C. Jansen en J.L.L. Tilanus een stoomconfectieweverij aan de oever van het Overijssels Kanaal in het ten noorden van Almelo gelegen dorp Vriezenveen. Onder de bedrijfsnaam Stoom katoen weverij en tricotfabriek Jansen & Tilanus zou het bedrijf in de komende decennia uitgroeien tot de wereldvermaarde producent van katoenen ondergoed. In dit gedenkboek, uitgegeven door de lokale Historische Vereniging, wordt een beeld geschetst van de historie van het bedrijf. De teksten zijn voorzien van vele historische opnamen, waaronder veel amateurkiekjes uit particulier bezit. Ook zijn enkele persoonlijke verhalen van ex-werknemers opgenomen. Deze publicatie heeft het karakter van een lokale uitgave, niet echt diepgaarend, maar van belang voor geïnteresseerden in de geschiedenis van de (Twentse) textielindustrie. *Stichting Ken Uw dorp*, 2003. 184 blz. ill., ISBN 90-901-7555-5. Prijs € 14,50 Verkrijgbaar: St. Ken Uw Dorp, Westeinde 54, 7671 CD Vriezenveen

Bouwens, Bram*Op papier gesteld; de geschiedenis van de Nederlandse papier- en kartonindustrie in de twintigste eeuw*

Op 27 mei 2004 was het exact 100 jaar geleden dat in Utrecht de Vereeniging van Nederlandsche Papierfabrieken (VNP) werd opgericht door zestien papierproducenten. De vereniging, die later de naam Vereniging van Nederlandse papier- en kartonfabrieken kreeg, zou zich in de jaren na de Tweede Wereldoorlog ontplooiën tot een belangrijke belangenvertegenwoordiger voor deze bedrijfstak. Naar aanleiding van het 100-jarig jubileum gaf de VNP opdracht voor het schrijven van dit historisch overzichtswerk over de geschiedenis van de papier- en kartonfabricage in de twintigste eeuw. Het boek beschrijft uitvoerig het ontstaan van de papierindustrie, waarbij het accent ligt op de naoorlogse periode. Aanvankelijk waren er honderden bedrijven actief. Door fusies en concentraties is dit aantal geslonken tot de huidige twintig bedrijven, waarvan de meeste in buitenlandse handen zijn.

Tot de meest bekende bedrijven behoren de KNP in Maastricht, van Gelder in Wormer en Parenco in Wapenveld. Voor deze zeer uitvoerige en gedegen uitgave heeft de auteur, verbonden aan de Rijksuniversiteit te Utrecht vele bedrijfsarchieven geraadpleegd. Het boek is fraai uitgegeven, de tekst wordt aangevuld met vele zwart-witopnamen, grafieken en statistische gegevens over de papierfabricage.

Amsterdam, Boom, 2004. 400 blz., ill., lit.opg., 25 cm. ISBN 90-5352-984-5 Prijs € 35,—

COLOFON

Industria: nieuwsbulletin van de 65 bij de Stichting Federatie Industrieel Erfgoed Nederland aangesloten organisaties.

Het nieuwsbulletin verschijnt vijf keer per jaar. *Industria* komt mede tot stand door de financiële medewerking van het Prins Bernhard Cultuurfonds en de Rijksdienst voor de Monumentenzorg. Redactie *Industria*, p/a M.N.M. Overbeek, Noteboomstraat 61, 8021 WR Zwolle. E-mail industria@industrieel-erfgoed.nl Kopij voor *Industria* 2005 nr. 1 s.v.p. toezenden aan de redactie uiterlijk 4 februari 2005.

Secretariaat en abonneementen
FIEN, Postbus 92023, 1090 AA Amsterdam, telefoon (020) 5289243, fax (020) 6653090 E-mail secretaris@industrieel-erfgoed.nl Internet www.industrieel-erfgoed.nl De FIEN is gevestigd in het centrum voor Industrieel en Mobiel erfgoed (CIME), Kruithuisstraat 23, 1018 WJ Amsterdam *Abonnementsopgave*
Door overmaking van € 18,— voor de jaargang 2004 op postbankrekening 132802, t.n.v. Stichting FIEN-Industria
Vormgeving Go Puck, Groningen
Druk PlantijnCasparie Groningen